

УДК 316.46:32(510)Сі Цзіньпін

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.38>

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО СІ ЦЗІНЬПІНА

Ліпкан Володимир,

доктор юридичних наук, професор,

докторант відділу правових проблем політології

Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

ORCID ID: 0000-0002-7411-2086

Сучасна політологічна наука має чимало напрацювань з питань політичного лідерства. Зазвичай їх пов'язують виняткового із функціонуванням демократичних режимів. Однак функціонування китайської моделі політичної меритократії доводить не лише право на її існування, а й певну ефективність і беззаперечні переваги, якими не можна нехтувати.

Творення сучасної геостратегії є процесом політичної праці стратегічних архітекторів, від фаховості та рівня стратегічного мислення яких залежатиме досягнення цілей геостратегії. Питання політичного лідерства є важливим для Української держави, тому аналіз етапів формування політичних лідерів, їх шляхів поза контекстом демократичних виборів є важливим з огляду на аналітичну цінність становлення особи політичним лідером. Стратегів не обирають, ними стають, тому в рамках даної статті, продовжуючи авторську тематику дослідження елементів геостратегії сучасного Китаю, робиться докладний аналіз лідера п'ятого покоління китайських керівників Сі Цзіньпіна.

У статті обстоюється авторська думка, що справжні стратегічні архітектори (політичні стратегічні лідери) мають дивитись далеко в майбутнє, а не ставати служниками виборчих процесів і ухвалювати рішення на догоду електорату. Формування політичної системи має бути збудовано таким чином, щоб запобігати приходу до влади несистемних політиків, недалекоглядних і популістських політичних діячів (не стратегічних лідерів). Універсальність ідеї політичної меритократії полягає у тому, щоб концептуалізувати та глобалізувати ідеологему щодо фаховості на будь-якому напрямів суспільного розвитку, в тому числі і у політиці. Приклад Сі Цзіньпіна доводить, що ідеї політичної меритократії не є звуженими рамками маленьких міст чи провінцій, а можуть бути екстрапольовані на великі соціальні системи, держави і коаліції держав.

Криза державного управління в західних демократіях особливо після виявлених фактів політичної корупції в західних країнах, пандемії та початком і продовженням варварської війни Росії проти Української держави значно підірвали сліпу віру в електоральну демократію, тим самим створюючи запит на нові моделі та політичні альтернативи. Західна демократія не завжди є прийнятною поза простором західних держав і західного світу, більше того, дана модель перестала бути позитивним взірцем, до якого свого часу прагнули будівничі інших політичних та соціальних систем.

З іншого боку, авторитаризм політичного режиму, політичне лідерство Сі Цзіньпіна також не є взірцем того стилю управління, який може бути екстрапольовано як зразок на інші політичні системи. Відтак визначальним виступає інтелектуальна та волюва здатність стратегічного архітектора до вироблення і реалізації геостратегії держави.

У статті масштабується і послідовно продовжується ключова авторська ідея щодо чіткого відділення геостратегії як окремої від геополітики теорії. Через що чітко формується концептуальна база і категорійно-понятійний апарат теорії геостратегії, в рамках якого послідовно та у тісному взаємозв'язку аналізується концепції: стратегічної невизначеності, стратегічної ясності, стратегічної культури, стратегічної автономії та стратегічного лідерства, заснованого на стратегічному баченні горизонтів стратегічного розвитку та стратегічної безпеки. Авторська матриця геостратегія накладена на аналіз політичного лідера п'ятого покоління Сі Цзіньпіна. Сформовані висновки є важливим не лише для розвитку КНР, а й передусім для формування та інституціоналізації Інституту президентства, а також засадничих положень формування стратегічної архітектори геостратегії сучасної Української держави.

Ключові слова: геостратегія, політичне лідерство, стратегічна невизначеність, стратегічна ясність, зовнішня політика Китаю, п'яте покоління політичних лідерів КНР, політична система КНР, політична меритократія, стратегічна культура, стратегічна автономія, стратегічна ідентичність, нова сингулярність, новий світовий порядок.

Lipkan Volodymyr. Xi Jinping's political leadership

Modern political science has a lot of developments devoted to political leadership. They are usually associated exclusively with the functioning of democratic regimes. However, the functioning of the Chinese model of political meritocracy proves not only the right to its existence but also efficiency and undeniable advantages that cannot be neglected.

The creation of modern geostrategy is a process of political work of strategic architects, whose expertise and strategic thinking affect achieving geostrategy goals. Political leadership is essential for the Ukrainian state, therefore, the analysis

of the stages of formation of political leaders and their paths outside the context of democratic elections is crucial given the analytical value of a political leader's becoming. Strategists are not elected – you should become one. Thus, in the framework of this article, following the research of modern China's geostrategy elements, a detailed analysis of one of the fifth-generation leaders of China – Xi Jinping, is conducted.

The article justifies the author's opinion that genuine strategic architects (political strategic leaders) should look far into the future and not become servants of election processes and make decisions to please the electorate. The formation of the political system should occur in such a way as to prevent non-systemic politicians, short-sighted and populist political figures (non-strategic leaders) from coming to power. The universality of political meritocracy is to conceptualize and globalize the ideologue of expertise in any direction of social development, including politics. The case of Xi Jinping proves that the concepts of political meritocracy are not limited to small cities or provinces but can be extrapolated to large social systems, states, and coalitions of states.

The crisis of public administration in Western democracies, especially after revealed political corruption in Western countries, the pandemic, and the beginning and continuation of Russia's barbaric war against the Ukrainian state, significantly shook the implicit faith in electoral democracy, thereby creating a demand for new models and political alternatives. Western democracy is not always tolerated outside Western states and the Western world. Moreover, the relevant model has ceased to be a favored pattern for which the builders of other political and social systems strived.

On the other hand, the authoritarianism of the political regime (the political leadership of Xi Jinping) is also not a standard of the management style that can be extrapolated as a model to other political systems. Therefore, the intellectual and volitional ability of the strategic architect to develop and implement the geostrategy of the state is decisive.

The article scales and consistently expands the author's key idea regarding the clear distinction of geostrategy as a theory separate from geopolitics. As a result, the framework of concepts and categories of the theory of geostrategy is shaped. Thus, the following concepts are consistently and closely analyzed: strategic uncertainty, strategic clarity, strategic culture, strategic autonomy and strategic leadership based on a strategic vision of the horizons of strategic development and strategic security. The author's geostrategy matrix overlaps the analysis of the fifth-generation political leader Xi Jinping. The conclusions are essential not only for the development of the People's Republic of China but also primarily for the formation and institutionalization of the Institute of the Presidency, as well as the basic provisions of the building of the strategic architecture of the geostrategy of the modern Ukrainian state.

Key words: geostrategy, political leadership, strategic uncertainty, strategic clarity, China's foreign policy, fifth generation of PRC political leaders, PRC political system, political meritocracy, strategic culture, strategic autonomy, strategic identity, new singularity, new world order.

Аналіз публікації

Багатоаспектність досліджуваної теми зумовлює звернення до низки міждисциплінарних політико-правових досліджень науковців із Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України: О. Скрипнюка, В. Горбатенка, О. Костенка, І. Кресіної, В. Сіренко.

Важливе місце серед публікацій посідають роботи О. Бабкіної, О. Майбороди, Г. Касьянова, О. Ковалю, Є. Перегуди, Ю. Пойти, І. Поліщук, О. Траверсе, О. Ярош, авторів Інституту сходознавства НАН України та Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса.

Однак окреме вивчення політичного лідерства Сі Цзіньпіна та його роль у формуванні нового світового порядку на сучасному етапі в українському науковому сегменті не висвітлено на достатньому науковому рівні. Більше того, дана стаття, зберігаючи логіку наступності в рамках формування методології теорії геостратегії, продовжує цикл дослідження геостратегічних сценаріїв розвитку України і розвиває думки щодо концепції стратегічної невизначеності та стратегії стратегічної ясності, закладає новий науковий тренд щодо необхідності детального з'ясування політичної ролі стратегічних архітекторів у процесі не лише вироблення, а й реалізації геостратегії сучасної Української держави.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

У сучасних наукових політологічних дослідженнях замало уваги приділено розвитку концепції теорії геостратегії, складовим компонентом якої є з'ясування ролі політичних акторів та суб'єктів політики у процесі вироблення та реалізації геостратегії. Дана стаття є внеском у політологічну науку, оскільки окрім теоретичного наповнення, в ній аналізуються конкретні приклади діяльності одного з політичних лідерів сучасного світу – Сі Цзіньпіна. Більше того, викладені та сформовані висновки можуть бути екстрапольовані для розуміння ролі політичних лідерів та політичних еліт і мають бути корисними для формування геостратегії сучасної Української держави, формування та становлення інституту політичних лідерів української політичної еліти.

Мета статті полягає у визначенні змісту та евристичних можливостей політичного лідерства Сі Цзіньпіна у формуванні нового світового порядку.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та вирішені такі наукові завдання: 1) визначено історичні передумови застосування стратегічних концепцій лідером КПК п'ятого покоління; 2) проілюстровано сучасні прояви політичного лідерства; 3) сформовано засади для політичного лідерства

Сі Цзіньпіна; 4) окреслено напрями імплементації та екстраполяції отриманих даних для розвитку геостратегії сучасної Української держави.

Вступ. У Китаї з моменту його офіційного утворення як держави – 1 листопада 1949 року – зберігалася до жовтня 2022 року традиційна форма приходу і відходу від влади, її передача на основі певних парадигмальних канонів. Кожна політична сила, яка приходила до влади, асоціювалася і представляла певний світогляд конкретного покоління політиків та управлінців, які мали власну теоретичну систему та методологічний інструментарій формування та удосконалення існуючої політичної системи та її інститутів, політичних відносин.

Кожне покоління керівників КПК КНР мало власну методологічну базу, на якій будувалась політична концепція розвитку Китаю. Причому кожна наступна концепція не мала на меті принизити попередників або ж возвеличити себе, а навпаки – становили органічний компонент, продовження, зберігаючи принципи наступництва. Тим самим можна стверджувати, що китайсько модель політичної меритократії має як мінімум бути дослідженою.

Так, якщо політична номенклатура за часів *Ден Сяопіна* чітко розглядала СРСР як свого головного супротивника на міжнародній арені, наступне покоління на чолі із *Цзян Цземінем*, а потім і *Ху Цзіньтао* поступово продовжувало чітку лінію розвитку економіки з головною стратегічною метою – становлення першою економікою світу, оскільки своє майбутнє пов'язувало із розвитком співробітництва із США, отриманням доступу до передових технологій та інвестицій, то п'яте покоління на чолі із *Сі Цзіньпіном*, суттєво змінило цей вектор.

Фактично, *Сі Цзіньпін*, хоч і проголосив про побудову „соціалізму з китайською специфікою нової епохи”, на практиці керівництво КНР, особливо через жорстку позицію колишнього міністра закордонних справ *Ван Ї*, фактично вступило у відкриту та неприховано не лише економічну, а й політичну, фактично – **стратегічну конфронтацію** із США, одним із варіантів якою може бути військовий збройний конфлікт. І хоча *Ван Ї* 19 лютого 2022 року, під час свого останнього виступу в цій посаді на Мюнхенській безпековій конференції, висловив підтримку Україні, заявивши про необхідність захисту її незалежності та територіальної цілісності, наголосивши, що Україна має бути мостом, який сполучає Захід і Схід, а не лінією боротьби між великими державами [1]; Китай як велика держава не вжила жодних практичних та реальних заходів, аби зупинити очільника московського режиму від початку варварської війни 24 лютого 2022 року.

Станом на початок 2023 року рівень практичної включеності КНР у припинення конфлікту не змінився: окрім закликів (невідомо до кого, і не зрозуміло з якою метою) до миру, КНР так і не реалізував свої потенції та амбіції як глобального гравця в світовій архітектурі безпеці. Замість участі у практичному врегулюванні війни, КНР нарощує напрями економічної взаємодії з РФ. Таким чином, іспит на реальне глобальне політичне лідерство (*а за суттю прагнення до політичного керівництва*), *Сі Цзіньпін* наразі не склав.

І тому покладати винятково позитивні сподівання на нового очільника МЗС КНР *Цінь Гана*, призначеного на посаду 20 грудня 2022 року, є передчасним: у своїх наукових статтях я окремо проаналізував його політичну діяльність [2], а також здійснив нарративний аналіз та виявив засоби політичної комунікативістики [3], які він застосовує для реалізації зовнішньо-політичного курсу на мілітаризацію КНР, чому також буде присвячено окрему мою статтю.

Незважаючи на те, що *Цінь Ган* до цього обіймав посаду посла КНР в США, саме за його перебування було утворено нелегальні офіси китайської поліції в США, які здійснювали протизаконну діяльність на території іноземної держави, а за допомогою так званих «цивільних аеростатів», здійснювалася аеророзвідка об'єктів стратегічної інфраструктури США. Саме за його перебування на посаді відносини з КНР суттєво наблизилися до значного охолодження в економічному сегменті, водночас – значного напруження у сфері військовій та геостратегічній. Фізичне наближення *Сі Цзіньпінем* до себе *Цінь Гана*, свідчить про найбільш імовірний сценарій дальшого напруження та ескалації.

Для Української держави врахування цих чинників є важливим, адже як Китай, так США відіграють значну роль у розвитку нашої держави. Тож вивчення якостей та складання ментальної карти ключових політичних лідерів, зокрема КНР, є необхідним для формування правильної та коректної, релевантної геостратегії Української держави.

Політичне лідерство Сі Цзіньпіна

Узвичаєно прийнято виділяти *п'ять поколінь керівників КНР*, кожне з них тим чи іншим доклало зусиль до реалізації урізноманітнених стратегічних концепцій, їх унаочнення крізь систему політичних акторів та інститутів. Діяльність кожного покоління – окреме вагоме і самостійне політичне дослідження.

У даній статті, предметом виступатиме сучасна політика п'ятого покоління на чолі із *Сі Цзіньпіном*, зокрема сутність політичного лідерства у спробах до формування нового світового порядку [4].

Безперечно *Сі Цзіньпін* увійде в історію як один із найсильніших лідерів, який зміг вирішити чимало тактичних завдань в рамках загальної стратегії, які в минулі роки лише порушувалися, але через брак політичної волі, корупцію, клановість, утиски демократії, порушення прав людини і громадянина тощо не були досягнуті.

Межі мого дослідження і предмет визначені аналізом тих окремих фрагментів діяльності політичного лідера, які тим чи іншим чином формують уявлення про керівну стратегію, що є важливим для Української держави.

Саме тому слід звернутися до першоджерела: монументальної праці під авторством *Сі Цзіньпіна* «Про державне управління», яке було випущено багатьма мовами, на жаль українською його перекладено не було [5], тож звернуся до російськомовної версії, яку було перекладено і надруковано в Китаї і люб'язно надано нам рамках реалізації стратегічних комунікацій зокрема, культурної дипломатії.

Відмічу, що формування концепції державного управління є притаманним майже для кожного покоління китайських керівників, так само як і опис системи державного управління не вміщується в рамки конкретних прізвищ, а передусім ілюструється в горизонтах поколінь, чим наперед увиразнюється яскраво виражені *горизонти стратегічного управління* в рамках колективної системи управління, наступність і збереження курсу на побудову соціалістичної держави із китайською специфікою. Кожне покоління політичних лідерів закладає нову віху в філософію китайського ренесансу, а головне – воно закладається в унісон зі світовими трендами до розвитку і рухом часу.

І у цьому філософському розвою непересічне значення посідає концепція *Сі Цзіньпіна*, яка становить ідейний ривок в унісон із рухом часу, конкретне керівництво до дій для отримання перемоги на вирішальному етапі побудови суспільства середнього достатку, дає імпульс для переходу до другого етапу будівництва соціалістичної модернізованої держави і здійснення великого відродження китайської нації.

Визначальним є акцентування на *духовній сутності ідеї* соціалізму з китайською специфікою нової епохи. Відтак висновуємо, що Китай сам формує для себе ті теоретичні системи, в рамках яких генерується загальний стратегічний зміст функціонування та параметри розвитку китайської нації, а покоління тих чи інших управлінців можуть змінювати та варіювати лише вектори застосування тих чи інших інструментів, втім на змінюючи головну і стратегічну визначальну мету розвитку Китаю.

Я акцентую увагу на цьому, саме з тією метою, щоб продемонструвати: **для Китаю є чужими будь-які концепції геополітики**, оскільки вони написані *не китайцями і не для* китайців, *не про* китайців – таким чином відповідно до китайського світогляду – **китайців вони не стосуються**.

Ми не знайдемо осяжних досліджень, в яких би вчені з КНР прагнули віднайти місце Китаю в англосаксонській системі бачення світу, так само як і в рамках неоевразійства або пантуранізму. Для Китаю є чужими інші теоретичні концепції. Це потрібно враховувати тим дослідникам, які із дитячим захопленням прославляють та масштабують ідеї одного поясу та одного шляху.

Китай сам для себе пише концепції, сам виробляє їх відповідно до власних стратегічних та пріоритетних національних інтересів, а також реалізовує їх незалежно і поза контекстом будь-яких інших візій: чи то в рамках геополітичних, чи то в рамках інших теоретичних систем, **написаних НЕ китайцями**.

Більше того, важливим у цьому аспекті є дослідження *Деніела Бела*, який подає модель виправлення недоліків політичної меритократії без введення електоральної демократії [6, с. 116–182] з урахуванням специфіки Китаю, що може бути в подальшому також використано і при побудові нової системи державного управління в оновленій Українській державі після перемоги над Росією на українських умовах. Причому перемога має стосуватися не лише відновлення державних кордонів, тобто відновлення територіальної цілісності, а оновлення держави в новому форматі: знищення корупції та корупціонерів як класу, впровадження меритократичної моделі, зниження можливостей похибок від електоральної демократії, та формування класу стратегічних архітекторів, які б працювали на державу незалежно від політичних партій, що можуть мати тимчасові переваги на виборах. Боротьба з корупцією, викорінення російської агентури з усього державного апарату, формування європеоцентричної політичної стратегії, входження до НАТО – це ті завдання, які мають вирішуватися паралельно із формуванням передумов для вграву у війні з московським режимом.

Щодо *Сі Цзіньпіна*, то під час його приходу до влади у 2012 році чимало експертів припустились *стратегічної помилки*, даючи йому характеристику як продовжувача та наступника, боронителя традицій колективного управління і наступника *Ху Цзіньтао*.

Ця помилка, так само як і *стратегічний прорахунок* західних аналітиків щодо часових та ресурсних можливостей спротиву Української держави та української нації варварській війні Росії, є наслідком застосування лінійних парадигм, штучного інтелекту та технократичного підходу при моделювання соціально-економічних та політичних процесів в мовах невизначеності та трансформації основних компонентів політичної системи за умови збереження її стійкості. Використання лінійних моделей із частотної імовірністю, так само і байєсівських моделей довело, що початково помилкові судження та моделі, в яких Українська держава не мала шансів протриматися проти Росії більше 3 днів виявилися помилковими, адже більшість суджень було отримано на досвіді та аналізові сухих статистичних даних щодо співвідношення військової могутності двох держав. Інтуїтивно очікуваний результат виявився помилковим. Априорна імовірність була нівельована порівняно із апостеріорною.

Так само треба утриматися від помилок при обранні правильних та релевантних моделей аналізу ментальної карти керівників п'ятого покоління КНР, зокрема їх лідера *Сі Цзіньпіна*. Для цього, з метою уникнення помилок лінійного моделювання, прорахунків у результатах через використання теорії частотних імовірностей дуже корисним для прогнозування є використання *байєсівських моделей*. Оскільки дана тема є важливою, то вона стане предметом моєї наступної наукової статті.

Зокрема, у своєму виступі майбутній лідер керівництва КНР п'ятого покоління акцентував, що *бажає покінчити із формалізмом та бюрократією*, тобто фактично він артикулював повну протилежність колишньому президенту *Ху Цзіньтао*, який зберігав традиції колективного управління, маневруючи вектором стратегічної невизначеності, зміг залучити величезні інвестиції до китайської економіки, акцентуючи на геоекономіці, лишаючи осторонь політичні гарантії збереження безконфліктного геостратегічного курсу КНР, лишаючись стратегічним партнером США.

Зрештою – 22 жовтня 2022 року – *Сі Цзіньпін* чітко продемонстрував під час проведення XX з'їзду КПК [7], **хто** є справжнім політичним лідером, а не лише формальним керівником, країни: за його наказом показово вивели під руки колишнього його попередника – *Ху Цзіньтао*, тим самим продемонструвавши і давши чіткий однозначний сигнал усім тим, хто сумнівався у здатності *Сі Цзіньпіна* побороти корупцію і старі партійні схеми, які були неминучим наслідком колективного управління. Однак це був сигнал і світовому товариству: власний шлях, авторитаризм, жорстка партійна дисципліна, незворотність з обраного шляху.

Відтак, в наступництво і спадок *Сі* дісталися не лише управлінський апарат, а й передусім ті методологічні засади, колективні матриці управління, якими довгий час послуговувалися попередні покоління управлінців в КНР. Саме це вписується в сучасне розуміння *ландшафту політичного лідерства* як складового геостратегічного ландшафту. Адже як влучно відзначає *О. Траверсе*, „політичне лідерство (як взаємодія людей) є процесом, який має динаміку свого становлення, формування і розвитку. В цих умовах важливим є політико-історичний контекст (ситуація), специфіка політичного режиму в суспільстві (які задають провідну діяльність, специфіку політичних взаємин тощо) [8, с. 91].

Тож розгляну конкретні *прояви політичного лідерства Сі Цзіньпіна* при реалізації ним різних політичних та стратегічних концепцій.

На думку *Чжоу Сіньмін*а *Сі Цзіньпін* досягнув високих успіхів у 6 аспектах:

- 1) будова середньозаможного в усіх відносинах суспільства;
- 2) трансформація і модернізація моделі роста;
- 3) поглиблення реформ;
- 4) боротьба з корупцією, забезпечення верховенства закону і створення нового політичного середовища;
- 5) забезпечення безапелляційної партійної дисципліни;
- 6) формування нового світового порядку [9, с. 15].

Не даючи оцінку позиції *Чжоу*, відмічу, що з 6 викладених вище пунктів лише один дотично стосувався міжнародних відносин, решта – описували та відображали суб'єктивну оціночну думку дослідника щодо досягнень керівників п'ятого покоління у внутрішній політиці.

Для мого дослідження цікавим є характеристика дипломатичних успіхів, які, на думку *Чжоу*, полягали:

- 1) у відмові від менталітету гри з нульовою сумою на користь мудрої дипломатії;
- 2) захисті національного суверенітету і слідуванні основоположним принципам;
- 3) співробітництві, взаємній користі, розвитку і дипломатії відкритості [10, с. 36].

Звичайно, що ці пафосні фрази мають бути підкріплені реальними справами, які мають спільну оцінку від ефективності їх реалізації.

Так, наприклад, коли США стверджує про мілітаризацію і ворожість намірів КНР, то Китай, стверджує, що США помиляються. Тобто фактично відбувається подвійна стандартизація міжнародних відносин:

1) з одного боку, це *проголошені наміри*, красиві фрази, гучні гасла і прагнення підтримувати імідж мудрої та поміркованої держави, мудрого покоління керівників, яке стоїть немов зверху над усіма;

2) з іншого боку, є *реальність*: жорстке придушення інакомислення, шпіонаж, переслідування китайців по усьому світу, постійні порушення прав людини, впровадження кредитного соціального рейтингу, золотий фаєрвол, заборона багатьох соціальних мереж, інфільтрація поліцейських в інших державах з метою встановлення контролю над китайцями, навіть тими, хто отримав іноземне громадянство, вбудоване шпигунське обладнання у китайській техніці, випробування протисупутникової зброї, прагнення зробити власну станція на Місяці з метою спроби встановлення суверенітету на цій території та отримання доступу до рідкоземельних матеріалів та інших природних копалин тощо, постійні збройні конфлікти на кордоні з Індією, підтримка КНДР, не засудження Росії, проголошення факту відсутності зобов'язань щодо незастосування сили проти Тайваню тощо.

Адже будь-які фривольні інтерпретації особливо в українському медійному просторі, немов, Китай «дав зрозуміти, що він проти війни», є нічим іншим як домальовування, аматорське приписування того, що ніхто насправді не говорив. Завданням геостратегічного дискурсу виступає позбавлення лушпиння політичної комунікативістики від усіляких спроб маніпуляцій, і за допомогою аналітичного нарративу унеможливлення встановлення керованих алгоритмів управління сприйняттям.

Тому давати тлумачення висловлюванням або суб'єктивно трактувати їх відсутність не слід, користуючись лінійною парадигмою. Доречно нагадати, що Китай завжди і в усіх сферах діє наперед і винятково лише у власних інтересах і задля власної користі, а стратегічна невизначеність [11] насправді виступає показною і упровадженою в політичні процеси стратегією невизначеності для інших суб'єктів міжнародних відносин, тобто вона має не меті увести в оману партнерів щодо чіткого курсу Китаю: світове лідерство через економічну експансію.

Саме це і становить чіткий та однозначний зміст стратегії, якої дотримується Китай як держава, а втілюють його послідовно кожне наступне покоління керівників.

Коли Чжоу згадує про «зміцнення глобального іміджу Китаю» [12, с. 36], то слід чітко за науково визначеними параметрами надати шкалу вимірювання цього іміджу, співставити реальний та бажаний або уявний стани.

Коли йдеться про «*пріоритет рівності та рівноваги*», то передусім Китай наголошує на рішучості щодо відстоювання власних інтересів у поєднанні із розумним підходом. Натомість Китай оминає питання власної відповідальності за відсутність рівності та порушення принципу з боку московського режиму щодо неподільності безпеки для Української держави.

Досягнення дипломатії Сі Цзіньпіна

Так, само можу у вигляді матриці дати науково обґрунтовану оцінку судженням Чжоу щодо справжніх «досягнень дипломатії» п'ятого покоління [13, с. 37].

1. **Покращення відносин з Росією** – через війну проти Української держави, на московський режим і населення Росії було накладено санкції, через які покращення відносин і поглиблення передусім економічних відносин одразу ж вдарить по економіці Китаю через санкції. У грудні 2022 року міністр закордонних справ КНР Ван Ї, незадовго до свого звільнення, запевнив, що Китай має намір поглиблювати співпрацю з Росією наступного року, а також запевнив у «неупередженій» позиції країни щодо війни в Україні [14]. Таким чином, відсутність впродовж майже року війни проти України зрозумілою для Української держави і західного світу позиції Китаю наразі *трансформується* у чіткий вибір економічної доцільності над стратегічною виваженістю, і увиразнюється через формулу «**поглиблення стратегічної взаємної довіри і взаємовигідної співпраці з Росією**».

2. Більше того, 14 грудня 2022 року Сі Цзіньпін оголосив про необхідність поглиблення співробітництва із Росією, тим самим давши чітку відповідь на ставлення до війни, що розв'язала Росія [15]. Саме тому я не можу підтримати окремі дуже масштабовані думки експертів, щодо розвернення КНР до США. По факту: немає жодних відстав обґрунтованих підстав для наявності таких тверджень.

У даному контексті наведу думку провідного ідеолога сучасного московського режиму Д. Треніна, який прямо відзначив: «Держави є рівними лише в теорії; у реальному житті вони дуже нерівні. Регулювання їх відносин відбувається не на правовій основі, а на **силовій**» [16]. Тож, проголошуючи силу вирішальним чинником міжнародних відносин, Росія де-факто визначає і щодо своєї держави інструментарій відносин: силові різноформатні, каскадні впливи.

Напрями такого співробітництва унормовані в наступні вектори:

1) *збільшення китайського імпорту російської нафти, газу і сільськогосподарських товарів. Справжня мета КНР*: залишення РФ у статусі сировинної держави, унеможливлення становлення в якості високотехнологічного партнера, переходу до шостого технологічного укладу [17], жодних спільних проєктів у сфері високих технологій: космічна діяльність, штучний інтелект, розумні міста, відновлювальна енергетика тощо «взаємовигідне співробітництво» не передбачає);

2) *посилення енергетичного партнерства в Арктиці та збільшення китайських інвестицій у російську інфраструктуру, як-то залізниці й порти* – КНР використовуватиме спроможності РФ для освоєння Арктики, використовуючи останню локомотивом, в тому числі і через гіпотетично спірні питання у сфері міжнародних відносин, адже перебуваючи в тіні РФ, КНР знімає із себе відповідальність за можливі конфлікти, будучи лише «інвестором». Стосовно інвестування: відсутність прозорої системи скринінгу прямих іноземних інвестицій, над чим в Україні принаймні в науковому плані працюють окремі науковці [18], може призвести до стратегічної деінфраструктуризації РФ і встановлення контролю КНР над важливими частинами та сегментами яка об'єктів стратегічної інфраструктури, так і інфраструктурного потенціалу РФ, що в перспективі закладатиме ключові та екзистенційні загрози суверенній демократії РФ [19];

3) *збільшення спільних фінансових операцій у рублях та юанях*, а не в євро чи доларах, що допомагає захистити обидві країни від можливих майбутніх санкцій Заходу та *ввести китайську валюту в ширший обіг*.

Але наразі станом на початок 2023 року висновуємо: поставлені у 2019 році завдання щодо покращення відносин із Росією на початок 2023 року **не виконано**.

3. *Зміцнення торговельних відносин із ЄС та іншими європейськими країнами* – причини та умови такі ж самі як і в попередньому пункті. Результат аналогічний: замість зміцнення – санкції, заборона, відмови від китайської високотехнологічної продукції, звинувачення і крадіжці інтелектуальної власності та звинувачення у промисловому шпигунстві. У грудні для кардинальної зміни ситуації було призначено нового посла КНР в ЄС *Фу Цуна*, який заявив, що вторгнення Росії в Україну поставило Китай «у дуже складне становище», оскільки він не хоче «*вибирати між друзями*» Москвою й Києвом [20]. Відтак знову висновуємо: Китай ані словом не говорить ані про Українську державу ані про московський режим; Китай говорить – лише про себе, про свої інтереси, про своє становище, про свій вибір. Стомлюючи егоцентрична риторика китайських лідерів поступово формує сталі традиції до звуження участі Китаю і геостратегічному дискурсі, його можливостях щодо впливу на глобальний геостратегічний ландшафт.

Одним із показових прикладів є звернення вектору розвитку німецьких промислових хімічних гігантів з Росії на Китай. Однак, на думку західних авторів, Німеччина та її крупні промислові компанії ризикують натрапити на ще один серйозний прорахунок – дозволяючи спокусі дешевшої китайської енергії прив'язати їх до іншого автократичного та примхливого режиму, контрольованого здебільшого однією людиною [21]. Адже бряцання зброєю *Сі Цзіньпіна* в Тайванській протоці може бути ознакою того, що можливе прийде час, коли політичний лідер Китаю здатний зробити ту ж помилку, що й Росія. Тільки за цього випадку Китай заплатить неспівмірно вищу ціну і матиме найбільш серйозні наслідки, аніж Росія.

Ключовою помилкою очільника московського режиму, на думку Столтенберга була недооцінка масштабу і хоробрості українського народу, збройних сил і керівництва, а також недооцінка єдності країн-учасниць НАТО і їхньої солідарності з Україною. Ця підтримка альянсу, за його словами, змінила ситуацію на полі бою, і вона триватиме, адже – це боротьба за наші цінності, це боротьба за демократію, і ми просто повинні довести, що демократія перемагає тиранію та гноблення [22].

Саме тому, розуміючи нестабільність в політичному плані з боку політичного керівництва Китаю, передусім *Сі Цзіньпіна*, підвищення в партійній ієрархії *Ван Ї*, який виступав послідовним антизахідним політиком, непрогнозованість безпекової та мілітарної політики КНР, призводить до того, що США та ЄС працюють над **створенням спільного промислового альянсу**.

Адже основними принципами наразі з урахуванням варварської війни московського режиму проти Української держави виступають не дешева робоча сила і дешеві ресурси, а зовсім інші. Наразі в рамках створення такого альянсу відбувається: перенаправлення ланцюгів постачання до дружніх країн для підвищення економічної безпеки; збереження робочих місць ближче до дому; зміцнення демократичних норм.

Основана мета – зменшення вразливості, особливо об'єктів стратегічної інфраструктури. Лідерство в такому альянсі на думку цитованої статті [23] має належати Німеччині та Сполученим Штатам

Америци. BASF пішов на великий ризик. Ставка на Китай може виявитися ще катастрофічнішою, ніж ставка на Росію понад тридцять років тому.

Результат станом на кінець 2022 року: **завдання не виконано.**

4. **Досягнення прогресу із США у побудові відносин нового типу між крупними державами.** Якщо звернутися до виступу посла КНР в США Цінь Гана і його програмної статті перед призначенням на посаду міністра закордонних справ Китаю, яка була опублікована в журналі National Interest, то знаходимо цікаві дані на підтвердження даного пункту. Зокрема він відзначає, що за останнє десятиліття Китай створив двадцять одну пілотну зону вільної торгівлі та збільшив кількість підписаних угод про вільну торгівлю (ЗВТ) з десяти до дев'ятнадцяти, включаючи Регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP), найбільшу угоду про вільну торгівлю у світі. Іноземним інвесторам було надано повний національний режим до заснування, а пункти негативного списку для їхніх інвестицій було скорочено до тридцяти одного з початкових дев'яноста трьох. Кількість суб'єктів ринку Китаю зросла до понад 160 мільйонів. За даними Світового банку, Китай займає тридцять перше місце у світі за легкістю ведення бізнесу, піднявшись на шістдесят п'ять позицій за десять років. Враховуючи цей запис, людям варто двічі подумати про правдивість і справжні наміри, коли вони чують нарікання про те, що Китай «рухається назад» у реформах і відкритості, або «втратив Америку» [24].

Але з іншого боку, **на практиці реально відбувається:** заборона з боку США продажу високих технологій КНР [25]; торговельні війни; заборона китайської продукції; санкції; як наслідок уповільнення зростання ВВП Китаю; значна інфляція.

Більше того, окремі автори навіть зазначають, що *Падіння Джека Ма означає кінець золотого віку Китаю* [26]. Адже мільярдера Джек Ма, який є однією з найбагатших людей Китаю, примусили поступитися контролем над дочірньою компанією китайського конгломерату Alibaba Group – Ant Group, яка володіє найбільшою у світі мобільною платіжною платформою Alipay, обслуговує понад 1,3 млрд користувачів і 80 млн продавців. Афілійована з Alibaba компанія оголосила про розірвання угод, які дозволяли Джекові Ма займати головну позицію в структурі корпоративного управління Ant Group. Все це, лише через критику Джеком Ма банківської системи КНР, яку він порівнював із ломбардами [27].

Зі свого боку Китай «рішуче відкинув помилкову політику Сполучених Штатів щодо Китаю» [28]. Питання щодо Тайваню взагалі потребують окремих досліджень. Тож в цілому закономірний результат не гнучкої і непоступливої політики Сі: **завдання не виконано.**

Більше того, Китай чітко відмовився критикувати дії Москви, яка почала варварську війну проти Української держави 24 лютого 2022 року. Поза це, КНР уперто продовжує називати війну незрозумілою лексемою «конфлікт», тим самим демонструючи своє зневажливе ставлення до нашої суверенної держави як суб'єкта міжнародних держави.

Через що потужні стратегічні висновки маємо зробити і ми, з часом, коли прийде питання щодо війни за спірні території КНР.

Україна відіграватиме ключову роль у нових глобальних системах стратегічної безпеки.

Тому нехтування нашою державою – стратегічний прорахунок китайських керівників, він матиме серйозні стратегічні наслідки и вигляді стратегічних прорахунків. Але це – з часом. Щодо США: КНР замість збереження власної логіки «*стратегічної невизначеності*» почали звинувачувати США і НАТО начебто у «провокуванні Кремля», і розкритикували санкції проти Росії, через що Росія, своєю чергою, рішуче підтримала Китай на тлі напруженості у відносинах зі США щодо Тайваню [29]. Тому слід чітко висновувати: КНР за правління Сі припустилися низки системних рішень, які не дозволяють говорити про стратегічний характер конструктивних відносин між США та КНР. Вибір зроблено. Результати КНР відчує на собі вже до кінця цього десятиліття, під кінець чергового терміну закінчення правління Сі у 2027 році.

Констатую, що відносини між США та КНР суттєво погіршилися за часів правління, Сі, а в новій редакції Стратегії національної безпеки США – КНР, а не Росія, була **означена головною та суттєвою загрозою національній безпеці США** [30]. Навіть після вторгнення Росії, Китай визначено як найбільш серйозний виклик світовому порядку, і Сполучені Штати мають виграти економічну гонку озброєнь із наддержавою, якщо вони насправді сподіваються зберегти свій глобальний вплив, йдеться в стратегії [31].

Тож це є чітким індикатором та сигналом китайському керівництву щодо помилковості і неконструктивності та в цілому безперспективності політики Сі; неможливості досягнення проголошеного курсу до нових відносин за умови відсутності бажання з боку КНР і, передусім, – Сі – будувати нову систему політичних відносин не лише всередині власної країни, а й передусім у сфері міжнародних відносин.

Заяви окремих політичних лідерів КНР про те, що «розвиток Китаю означає сильнішу силу миру, а не зростаючу державу, яка готова «порушити статус-кво», як це називають деякі» [32] на практиці не відповідають дійсності; різкі заяви *Сі* щодо відсутності гарантій незастосування сили для вирішення питання приєднання Тайваню унеможливають трактувати та взагалі довіряти обіцянкам Пекіну, особливо на тлі тотальної милітаризації економіки та ворожого виховання молоді та населення в цілому всередині країни з акцентом на підготовку до війни.

На підтвердження моєї думки наведу слова Christopher S. Chivvis, який взагалі стверджує про те, що адміністрація Байдена також повинна протистояти і бути готовою до вирішальної битви яка представлена у вигляді *маніхейської боротьби*: демократії проти авторитаризму [33].

Таким чином, *відсутність чіткості та послідовності*, яка унаслідок зрозумілий всім суб'єктам міжнародних відносин зміст, алгоритм та послідовність та характер дій, а не туманні, завуальовані «східною мудрістю», вислови із утаємниченим змістом, **не дали змогу КНР досягти практично більшість із проголошених у сфері міжнародних відносин цілей.**

Найбільш помітними успіхи КНР слід визначити у сфері економічної глобалізації та експансії як рушія економічного зростання Китаю [34].

Якщо не досягаються тактичні цілі – досягти стратегічних цілей неможливо.

Тож проголошена *нова глобальна стратегія КНР* є де-факто мімікрією концепції стратегічної невідзначеності, яка фактично по суті для сучасного Китаю – концептуальна самоомана, що може призвести до колапсу та суттєвого зменшення темпів економічного росту, без якого і поза контекстом якого говорити про світове лідерство, доступ КНР до високих технологій та західних інвестицій, рівноправність тощо є для Китаю поспішним.

Що передбачає лідерство Сі Цзіньпіна для Української Держави і для світу?

Лідерство передбачає передусім: відповідальність, а не прагнення до пошуку постійної вигоди та користі в односторонньому, в даному випадку з боку Китаю, випадку.

І у цьому питанні актуалізується питання суто політологічного змісту: щодо справжності політичного лідерства та змісту політичної еліти.

У даному контексті слушною для аналізу, в контексті філософської думки *Сі Цзіньпіна* про будову спільноти єдині долі є думка *Г. В. Касьянова*, який відзначає, що універсальна теорія нації та націоналізму взагалі не потрібна саме стосовно націй і націоналізму, оскільки останні були й залишаються поліморфними концепціями та явищами [35, с. 349]. Фактично китайський лідер повторює помилку лідерів західних демократій, які невдало, а поінколи і фатально, прагнули нав'язати власну модель електоральної демократії більшості країн світу.

Так само *Сі*, прагне нав'язати свою концепцію «Один пояс і Один шлях» усьому світу, переконуючи світ у тому, що це, начебто, вигідно всім.

Ба більше, *Е. Сміт* взагалі відзначає, що дедалі більша зорієнтованість на європейську єдність впливає на націоналізм і національну державу: їх співвідношення в чорно-білих поняттях дуже просто передати як обернено-пропорційні: чим сильніша європейська єдність, тим слабкіша національна ідентичність кожної національної держави-члена Європейського Союзу [36, с. 170].

За даного випадку заяви окремих дослідників та спікерів про те, що політика Китаю полягала у тому, щоб ніколи не втручатися у внутрішні справи інших країни, абсолютно не відповідає дійсності.

Загадаємо В'єтнам, Камбоджу, Японію, Філіппіни, Індію та інші відкриті та відомі усьому світу жевріючі конфлікти, про які я писав в інших своїх статтях і причини та наслідки яких достатньо детально обговорюються в чисельних іноземних публікаціях.

І головне: рівень милітарності міжнародних відносин слід розглядати в контексті того покоління і відповідної ідеології, яке дане покоління впроваджує у сфері політичних відносин. Тому не вірним і не коректним є метод екстраполяції на політику *Сі Цзіньпіна*, коли окремі українськими китаєзнавцями зокрема, представник української асоціації китаєзнавців О. Коваль [37] зазначають, що оскільки Китай ніколи не вмівувався, то і зараз він просто буде розвиватися і досягати цілей економічного розвитку та технологічної першості (що вже передбачає конкуренцію і конфлікт із заходом) та формування умов для підвищення добробуту для власних громадян і не ніколи не становитиме загрозу для людства.

Перефразуючи слова *Сі*: «Ми нікому не даємо обіцянки, що ми колись для захисту власних інтересів не будемо застосовувати силу». Так само ми ніколи не обіцяємо, що колись не використаємо залежність від китайської продукції на свою користь і поневолимо або встановимо керовані механізми контролю над іншими соціальними та економічними системами.

Слід відверто **констатувати**: непослідовність, нечіткість і стратегічна невизначеність – є притаманними рисами політичного лідера Сі Цзіньпіна. Утім, такий лідер є породженням менталітету китайського народу, певними рисами якого в розрізі аналізованого предмета дослідження можна визначити:

- 1) китайці надають важливого значення ввічливості, повазі;
- 2) вони вкрай рідко виступають ініціаторами надання інформації, надаючи перевагу отриманню інформації, вивченню логіки та намірів протилежної сторони;
- 3) обережна реакція на будь-які ситуації в міжнародних відносинах;
- 4) реальні рішення ухвалюються на довгостроковій основі, в дусі колективної відповідальності [38, с. 56–57].

За правління **Сі Цзіньпіна** Китай суттєво змістився у сферу стратегічної невизначеності, одним із варіантів якої може бути за певних умов – стратегічний провал.

У практичній діяльності з боку КНР все відбувається не так, як проголошується, що уможливило в теоретичному плані розділяти:

- 1) *аналіз теоретичних та ідеологічних концепцій* п'ятого покоління лідерів КНР;
- 2) дослідження стратегічного інструментарію геостратегії у сфері трансформації міжнародних відносин, результативної діяльності лідерів КНР у сфері глобального / регіонального лідерства (не лише економічного) практична відповідальність і співвіднесення запланованих та очікуваних із отриманими результатами у політичній та безпековій сферах.

Зважаючи на порушення логіки глобальної стратегії Китаю, **Сі Цзіньпін** здійснив фальстарт, не зумівши через невдалу авантюру очільника московського режиму у війні проти Української держави, змінити розклад у світовій архітектурі безпеці на власну користь.

Наразі для політичних лідерів КНР встає гостра потреба у вжитті комплексних заходів щодо кардинального розвороту та повернення до глобальної стратегії економічного зростання, а у більш абстрактному плані: повернення Китаю до вектору економічного розвитку, зосередження передусім на внутрішніх істотних проблемах.

За останні тридцять років китайсько-російські відносини досягли значного прогресу, але вони все ще базуються на таких принципах: 1) **неальянс**; 2) **неконфронтаційність**; 3) **ненаціленість** на треті країни. Знову ж таки, вертаючись до теоретичних засад геостратегії, які я розробляю, акцентую увагу: ключові засади усі виражені через заперечувальну частку **не**. Тобто фактично будова стратегії відбувається через заперечення певних дій, реалізацію «*де*»-концепції, а не через ствердження позитивних та конструктивних дій та вжиття системних взаємовигідних заходів [39].

Завершу словами китайського прислів'я: «Джерело чисте – в гирлі вода чиста».

Література:

1. На Мюнхенській конференції міністр закордонних справ Китаю підтримав Україну. URL: <https://socportal.info/ua/news/na-miunkhenskii-konferentcii-ministr-zakordonnikh-sprav-kitaiu-pidtrimav-ukrainu/>.
2. Ліпкан В.А. П'яте покоління керівників КНР: приклад політичного лідерства Цінь Гана. *Регіональні студії*. 2023. № 32.
3. Ліпкан В.А. Наративний аналіз виступів керівників п'ятого покоління КНР: на прикладі Цінь Гана. *Politicus*. 2023. № 1.
4. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F_%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B9_%D0%9A%D0%9D%D0%A0
5. Цзіньпін С. *О государственном управлении*. Пекин : Издательство литературы на иностранных языках. В 3 Т. 2018. Т. 1. 652 с.
6. Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії / пер з англ. Олександра Дем'янчука. Київ : Наш формат, 2017. 312 с.
7. Не хотів залишати своє місце. Ексклаву Китаю Ху Цзіньтао вивели під руки із президії на з'їзді Компартії – BBC. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/z-jzd-kpk-kitayu-hu-czintao-viveli-pid-ruki-iz-ceremoniji-50278560.html>
8. Траверсе О. Політичне лідерство як univsum. *Політичний менеджмент*. 2011. № 2. С. 85–93.
9. Синьмін Чж. *Руководство Си Цзиньпина и будущее Китая*. Москва : Издательство «Мир», 2019. 184 с.
10. Синьмін Чж. *Руководство Си Цзиньпина и будущее Китая*. Москва : Издательство «Мир», 2019. 184 с.
11. Ліпкан В.А. Політичний зміст концепції стратегічної невизначеності: на прикладі КНР. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 38.; Ліпкан В. А. Політичний зміст концепції стратегічної ясності: на прикладі КНР. *Politicus*. 2022. № 6.
12. Синьмін Чж. *Руководство Си Цзиньпина и будущее Китая*. Москва : Издательство «Мир», 2019. 184 с.
13. Синьмін Чж. *Руководство Си Цзиньпина и будущее Китая*. Москва : Издательство «Мир», 2019. 184 с.
14. Китай заявив, що поглиблюватиме співпрацю з Росією й «неупереджений» щодо війни. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/25/7382322/>

15. Lingling Wei, Marcus Walker Xi Jinping Doubles Down on His Putin Bet. 'I Have a Similar Personality to Yours' The Chinese leader is strengthening ties with increased trade and energy partnerships. URL: https://www.wsj.com/articles/xi-jinping-putin-china-russia-relations-11671030896?mod=hp_lead_pos5
16. Тренин Д. Новый баланс сил: Россия в поисках внешнеполитического равновесия. Москва : Альпина Паблишер, 2021. 471 с.
17. Ліпкан В. Стратегія входження України до країн шостого технологічного укладу. *Ліпкан В. А., Зубко Г. Ю. Стратегія державної інфраструктурної політики України : монографія / за загальною редакцією В. А. Ліпкана. Київ : Ліпкан В. А., 2022. С. 774–802.*
18. Теленик С.С. Державна система захисту критичної інфраструктури України: концептуальні засади адміністративно-правового регулювання : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 602 с.
19. Теленик С. Адміністративно-правові основи скринінгу інвестицій в об'єкти критичної інфраструктури. *Підприємництво господарство і право*. 2019. № 9. С. 135–141.
20. Пляйс Я.А. «Суверенная демократия» – новый концепт партии власти. *Власть*. 2008. № 4. С. 24–32.
21. Китай заявив, що поглиблюватиме співпрацю з Росією й «неупереджений» щодо війни. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/25/7382322/>
22. John Austin Elaine Dezenski Germany's Bet on China Is a Crisis in the Making. 15 January 2023. URL: <https://nationalinterest.org/feature/germany%E2%80%99s-bet-china-crisis-making-206118>
23. Lolita c. Baldor (18.01.2023) NATO warns of Russia's long war in Ukraine, vows to be ready. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-nato-politics-mircea-geoana-e178af41a4f93ead9a427484ea06dbaf>
24. John Austin Elaine Dezenski Germany's Bet on China Is a Crisis in the Making. 15 January 2023. URL: <https://nationalinterest.org/feature/germany%E2%80%99s-bet-china-crisis-making-206118>
25. Qin Gang How China Sees the World. 26 December 2022. URL: <https://nationalinterest.org/feature/how-china-sees-world-206058>
26. Biden blacklists China's YMTC, crackdowns on AI chip sector. 16 december 2022. URL: <https://www.reuters.com/technology/biden-blacklist-chinas-ymtc-crackdown-ai-chip-sector-2022-12-15/>
27. Katsuji Nakazawa Analysis: Jack Ma downfall spells end of China's golden age. 19 January 2023. URL: https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/China-up-close/Analysis-Jack-Ma-downfall-spells-end-of-China-s-golden-age?utm_source=paid.outbrain.com&utm_campaign=BA_broad&utm_medium=referral&utm_content=E15-1&dicbo=v1-b36e384dc22005fedd fcb520875d2d85-00280e9c9208103b82992e13a5e43683ac-me4tiyxmq4gmljwg4zwwgljugizwgljymuywmljvgyzdaobugiy tkolfgu
28. Мільярдер Джек Ма втратить контроль над Ant Group. URL: <https://root-nation.com/ua/news-ua/it-news-ua/ua-milyarder-dzhek-ma-vtrativ-kontrol-nad-ant-group/>
29. Китай заявив, що поглиблюватиме співпрацю з Росією й «неупереджений» щодо війни. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/25/7382322/>
30. Катастрофа Путина: его бросил Си Цзиньпин / РФ лишается главного союзника. № 400- *Юрій Швец*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6BsAQQT8hSQ>
31. Jarrett Renshaw, Michael Martina Biden's national security plan takes aim at China, Russia. URL: <https://www.reuters.com/world/us/bidens-national-security-plan-aims-china-russia-2022-10-12/>
32. Jarrett Renshaw, Michael Martina Biden's national security plan takes aim at China, Russia. URL: <https://www.reuters.com/world/us/bidens-national-security-plan-aims-china-russia-2022-10-12/>
33. Qin Gang How China Sees the World. 26 December 2022. URL: <https://nationalinterest.org/feature/how-china-sees-world-206058>
34. Christopher S. Chivvis Biden's Forthcoming National Security Strategy: Making It Real. November.10/2021. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/11/10/biden-s-forthcoming-national-security-strategy-making-it-real-pub-85734>.
35. Глобалізація та економічне зростання Китаю 6 монографія / за ред. Т. Чана, В. Копійки, О. Рогача. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2022. 271 с.
36. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму : монографія. Київ : Либідь, 1999. 352 с.
37. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху / пер. з англ. М.Климчука і Т. Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2006. 320 с.
38. Коваль О.А. Як Китай увійшов до нової епохи. URL: <https://sinologist.com.ua/koval-o-yak-kytaj-uvijshov-novoyi-epoxy/>
39. Съезд Компартии Китая. Основные месседжи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IHgxfCkYIA&t=119s>
40. Девятов А. Красный дракон. Китай и Россия в XIX веке. Москва : Лагортм, 2002. 288 с.
41. Ліпкан В.А. Анатомія геополітичної деструктивності: на прикладі війни Росії проти України. *Літопис Волині*. 2022. № 27.